

**MAVZU: Andragogik
o'qitish modelining
asosiy xarakteristikalarini
va qo'llash shartlari**

Reja:

- ▶ Androgogik model ahamiyati
- ▶ Androgogik model xarakteristikasi
- ▶ Androgogik model qo'llash shartlar

- **Universitetlarda “modulli ta’lim” o’quv shaklining paydo bo’lishi, fan o’quv rejasi va unga xos didaktik materiallar, mazmunan o’z yakuniga ega bo’lgan modulning qismlariga bo’linishi.**

- **Modulli ta’limning awal AQSH universitetlari va kollejlarda, so’ngra G’arbiy Evropa o’quv yurtlarida tarafdorlarini topilishi.**

- **O’quv yurtlarida ayrim predmetlarni modulli o’qitishdan, butun**

kasbga tayyorlash tizimini o’z ichiga oluvchi integrallashgan modulli usulga o’ta borilishi.

- **Yangidan-yangi modulli - ta’lim texnologiyalarining yaratilishi.**

32

- **O’quv yurtlari tomonidan turli modullar va modulli o’quv kurslarining taklif etilishi.**

- **Modulli-ta’lim texnologiyasining oliy o’quv yurtlari, kollejlari va biznes-maktablarda, o’quv markazlarida qo’llanilishi.**

- ▶ **XX asrning 60-yillarida AQSH universitetlarida, keyinchalik “modulli ta’lim” deb nom olgan o’quv shakli paydo bo’ldi, uning mohiyati shundan iborat**
- ▶ **ediki, predmet o’quv rejasi va unga xos didaktik materiallarining hammasi**
- ▶ **mazmunan o’z yakuniga ega bo’lgan modulning qismlariga bo’linardi**

Bunda talabalar modul' va uning tarkibiga kiradigan materiallar bilan tanishtiradigan yo'riqnomalar bilan ta'minlandi. Natijada "modulli yo'riqnomalar", "modulli o'quv rejalari" kabi atamalar paydo bo'ldi. AQSHda o'quv rejasi - didaktik materiallarni o'z ichiga oladi va curriculum (karrikulum) deb atalgan lotincha so'z bilan ataladi.

Modulli ta'limning birinchi variantlari AQSH o'rta maktablaridan boshlangan, unda dastlab kunning kattagina bo'lagi, hatto butun bir kun, ma'lum bir predmetni o'rganishga ajratildi. Modullar asosida o'qitish bir necha ijobiy samaralarga olib keldi.

Birinchi, didaktik material va yo'riqnomalar bilan qurollangan talaba o'quv predmetini o'zlashtirishda mustaqillikka ega bo'ladi.

Ikkinchi, o'qituvchining ma'ruzabozlik funkstiyasi, maslahat beruvchilikka aylanadi, talaba esa sust tinglovchi bo'lib qolmasdan, unda predmetni o'qituvchi bilan faol muhokama qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Uchinchi, har bir modul o'zlashtirib bo'lingach, materialni o'zlashtirishning oraliq nazorat nuqtalari oydinlashadi. Bu nazorat o'qituvchi uchun ham, talaba uchun ham birday ahamiyatga ega.

To'rtinchi, har bir modul mazmunan yakunlanishi barobarida, materialni qadam-baqadam o'zlashtirib borish imkoniyati yaratiladi.

Modulli ta'lim awal AQSH universitet va kollejlarda, so'ngra g'arbiy Evropa o'quv yurtlarida o'z tarfdorlarini topdi. O'quv yurtlari ayrim predmetlarni modulli o'qitishdan, butun kasbga tayyorlash tizimini o'z ichiga oluvchi integrallashgan modulli usulga o'ta bordilar. Bundan tashqari modulli ta'lim, malaka oshirish institutlariga, biznesmaktablar, shuningdek oliy ta'lim va oliy ta'limdan keyingi ta'limiga ham kiribkeldi. U ishlab turgan va o'z malakasini oshirmoqchi bo'lgan katta yoshdagi kishilar uchun ham samarali bo'lib chiqdi. O'qish modul ketidan modul kelishi davomiyligi asosiga qurilganligi uchun, ta'lim jarayonida uzilishlar bo'lmaydi. Har bir modul, garchi u kichik bo'lsa-da, ma'lum bir predmet yoki uning biror bir qismini o'rganishni nazarda tutgan tugal bir malaka oshirish bosqichidir. Modul sertifikat berish bilan nihoyalaniadi, qo'lga kiritilgan sertifikatlar o'quv davomida hisobga olinadi va ta'limning navbatdagi bosqichini tamomlaganlik haqida diplom berilganda, yoki navbatdagi yangi mutaxassislikni egallash jarayonida e'tiborga olinadi. Yuqorida zikr etilgan modulli ta'lim texnologiyasi, mazmunan o'quv predmetlarni modulli qismlarga ajratib, amaliyotdan o'tkazdi. Modulli ta'lim intellektual mehnat kishilarini tayyorlashni, ta'limning turli jabhalarida juda katta axborotlarni o'zlashtirishni ko'zda tutadigan oliy o'quv dargohlarida paydo bo'ldi. Binobarin, oliy ma'lumot talab qiladigan mutaxassisliklardan tashqari, vaqti-vaqti bilan malaka oshirib borishni talab qiladigan ishchi mutaxassisliklar ham borki, ular uchun ham malakalarini oshirib borish uchun modulli ta'lim texnologiyasi asqotadi.

Buning ustiga bozor iqtisodiyoti munosabatlarining rivojlanishi jarayonida, texnikalarning o'zgarib borgani bois, davr taqozosi bilan ishchi o'z mehnat faoliyati davomida yangi texnik dastgohlarga, texnologiyalarga duch keladi. Zudlik bilan hodimni mazkur korxonada, bir mutahassislikdan boshqasiga qayta tayyorlov vazifasi kelib chiqadi-ki, o'sha xodim bir dastgohdan ikkinchi dastgohga moslashishini nazarda tutuvchi qayta tayyorlovdan qisqavaqt ichida o'tishi lozim bo'ladi.

1965 yili Turin (Italiya) shahrida (MOT - mejdunarodnaya organizastiya truda - (XMT - xalqaro mehnat tashkiloti) "modulli o'qitishning xalqaro markazi" tashkil etiladi. Markaz o'z ish faoliyatini ma'lum bir mutaxassislik xodimining faoliyati, funkstiyalari(faoliyat tartibi) va harakatini aniq tahlil qilish asosiga qurdi. Bunda har bir funkstiya bo'yicha qilingan ish va operastiya hisobga olib boriladi. Bu harakat va operatsiyalami egallashni o'rgatish maqsadida turli MES(Modules o f Empolies Srills - ishchilar ko'nikmalari moduli) ko'rgazmali instruktiv materiallar va instrukstiya(yo'riqnoma)lar ishlab chiqildi.

Rossiyada chop etilgan adabiyotlarda bu atama "Kasb ko'nikmalari moduli" tarzida talqin etildi. Tartib bo'yicha ta'lim modullaridan biri bir qator oddiy narsalardan iborat bo'lgan murakkab harakatga bag'ishlandi. U ana shu harakatni aks ettiradigan sodda o'quv elementlaridan iborat bo'ladi. Bunda o'sha harakat shunday ifodalanadiki, uni o'rganib olish oson bo'ladi.

Amalda bir o'quv elementi bu komp'yuter monitoridagi bir varaq xat, yoki ekrandagi bir

dona tasvir, unda amalga oshiriladigan harakat va uni qanday bajarish yo'riqnomasi yoki o'sha harakatni amalga oshirish asbob-uskunalarga oid yo'l yo'riqlar ko'rsatilgan bo'lishi mumkin. Ba'zi modullar kirish xarakterida bo'lib, u talabaga o'zi

o'rganayotgan ob'ektning mohiyatini tushuntirish jarayonida, talabaga qanday harakat qilishi kerakligini o'rgata oladi. Instruktor o'qituvchining o'zi barcha kerakli modullarga ega bo'ladi, ana shu modullarga egalik qilish barobarida, u talabaning hatti-harakatlarini kuzatadi, to'g'ri yo'l topa olishida ko'maklashadi. U yana

talabaning qay darajada o'zlashtirganligini baholash huquqini o'zida saqlab qoladi.

► MESga asoslangan modulli ta'lim variantlarini ishlab chiqqan mutaxassislarning ta'kidlashlaricha, o'quv modulni tuzishda kasbiy faoliyat tahliliga jiddiy e'tibor berishni elementlari ustida ish olib borishlari mumkin, va ularning har biri o'z y o'nalishida individual tarzda ish olib boradi.

anglashimovchiksiz davom ettirib ketishimkoniyatini saqlab qoladi. Chunki, bu modullar har bir kasb yoki ixtisod bo'lishidan qat'iy nazar, o'xshash xarakter, yoki funkstiyalarga ega bo'ladi. Oddiy misol: o'lchov asbobidan foydalanish ko'nikmasi dastgoh boshqaruvchisi, slesar' yoki avtomat liniyalar boshqaruvchisiga ham dahldor ko'nikma xisoblanadi.

MESga asoslangan modulli ta'lim variantlarini ishlab chiqqan mutaxassislar ta'kidlashlaricha, o'quv modulini tuzishda kasbiy faoliyat tahliliga jiddiy e'tibor berishni talab etiladi. Aynan shu narsa ta'lim modullarini keyingi bosqichlarda ham anglashilmovchiliksiz davom ettirib ketish imkoniyatini saqlab qoladi. Chunki, bu modullar har bir kasb yoki ixtisos bo'lishidan qat'iy nazar, o'xshash xarakter, yoki funktsiyalarga ega bo'ladi. Oddiy misol: o'lchov asbobidan foydalanish ko'nikmasi dastgoh boshqaruvchisi, slesar' yoki avtomat liniyalar boshqaruvchisiga ham dahldor ko'nikma xisoblanadi.

Yangi modullarni ishlab chiqaradigan mutahassis asosiy e'tiborni ana shu narsaga qaratsa, yangi kasb modullari banki ana shu asosga qurilsa, yangi kasb egallashni maqsad qilib qo'ygan ishchi uchun yangi ko'nikmalarni o'zlashtirish bir muncha oson kechishini tajribalar isbotlagan.

Bundan tashqari ta'lim markazlarining kasblar o'zgarishlariga javob reaksiyasi ham juda tez amalga oshadi, xozirjavoblik kuchayadi.

XX asrning 80-yillarda Litvada rahbar hodimlar va mutahassislar malakasini oshirish institutida, injener kadrlar malakasini oshirish sohasida modulli dasturlar ishlab chiqila boshlangan. Har bir modul dasturi mazmunan o'quv dasturiga bo'ysundirilgan bo'lsada, mantiqan olib qaralganda ba'zi modullar MOT dasturiga muvofiqlashtirildi, ta'lim elementlariga taqsimlandi.

Har bir o'quv elementi alohida varaqda al'bom formatida taqdim etildi. Texnik kasb-hunar ta'limi sohasida 80-yillarda awal sobiq ittifoqda, so'ngra Rossiya Federastiyasida katta yoshdagi kishilar- ni modulli ta'lim asosida o'qitish, ish jarayoniga katta ta'sir ko'rsatdi.

Fan va hunar ta'limiga modulli yondashuvning blok-modulli konstepstiyasini ishlab chiqish g'oyalari paydo bo'ldi. Sankt-Peterburg shahrida 1990 yilda qo'shimcha kasb ta'limini to'la modulli ta'lim asosida yo'lga qo'ygan ("OMIS" ta'lim markazi, "Obuchenie modul'noy interaktivnoy sistemoy - Modulli ta'limning interfaoi tizimi") o'quv yurti tashkil etildi. Turli mutaxassisliklar bo'yicha malaka oshirish va qayta tayyorlash ishlari bilan shug'ullanadigan bu markazda butun ta'lim tizimi alohida modullar asosiga qurilgan edi.

Har biri 30 soatlik sig'imga ega bo'lgan modullar bir hafta davomida o'rganib chiqishga mo'ljallangan bo'lsa, 60 va 90 soatli modullar ham mavjud bo'lib, ularga soat hajmiga qarab ikki-uch hafta sarflanardi.

Turli tayyorgarlikka ega bo'lgan, turli ma'lumotli kishilar o'zlari uchun zarur malaka va ko'nikmalarni kerakli moduldan boshlashlari uchun qulay sharoit vujudga keltirilgan bo'lib, o'qishni yilning istalgan oy, istalgan haftasidan boshlash mumkin bo'lgan.

Ushbu jarayonga Rossiyaning boshqa regionlari ham qo'shila boshladilar. Bu faqatgina katta yoshli kishilarning malakasini oshirish va qayta tayyorlash samaradorligini oshirish, modulli ta'limning o'zinigina jonlantirib qolmasdan, baiki bu dasturlarning sonini ko'payishiga, sifat darajasining ortishiga sabab

Xozirgi paytda modulli ta'limning bir necha texnologiyalari yaratilgari, yangidan-yangi modulli ta'lim texnologiyalari yaratilmoqda, yangi o'quv qo'llanmalari chop etilayotir. O'quv yurtlari tomonidan turli modullar va modulli o'quv kurslari taklif etilayotir. Modulli-ta'lim texnologiyasi va uning turli modifikastiyalari ham, turli oliy o'quv yurtlari, kollejlari va biznes maktablarda, o'quv markazlarida qo'llanib rivojlanib bormoqda.

Bir qator hollarda, ayrim o'quv dargohlarida butun ta'lim tizimini modulli-ta'lim asosiga qurish masalalari haqida gap borganda ta'limning o'ziga xos shakli haqida, ya'ni katta yoshlilarning ekstemat va boshqa o'quv variantlari haqida gap boradi. Ehtimol, modulli-ta'limning rang-barang shakllarining ko'pligi va ommalashib ketganligi bois "modul" so'ziga aniq ta'rif berish mushkuldir. Juda tor ma'noda ishlatiladigan ba'zi aniqlovchi, o'sha yoki boshqa ma'noda qo'llaniladigan modulga aniq ta'rif bo'la olmaydi. Haddan ziyod keng ma'noda qo'llash esa, "modul"ning o'ziga xos jixatlarini aniqlash imkoniyatini y o'qotadi va ta'lim moduli, ta'lim bloki va dars orasida chegara qoldirmaydi. Kelajakda pedagogika va androgogika soha mutaxassisleri "modul" terminining aniq ta'rifini aniqlab, bu anglashilmovchilikka chek qo'yishlari kerak. Ta'lim sohasidagi qo'llanilishiga qarab, bu so'zga berilgan lug'aviy ta'riflar turlicha talqinlaming yuzaga kelishiga turtki bo'lmoqda. Lotincha "modul" so'zi anglatadigan dastlabki ma'no, xozirgi kunda pedagogik sohada qo'llanilayotgan "modul" so'zining aniq ta'rif bo'lishgaojizlik qiladi.

**Mavzuni o'rganish bo'yicha foydalanilishi mumkin
bo'lgan
adabiyotlar ro'yxati:**

- 1. Zmeev S. I. Andragogika: Stanovlenie i puti razvitiya // Pedagogika. — 1995.-№2.**
- 2. Zmeev SI. Texnologiya obucheniya vzroslyx. — M, 2002.**
- 3. Metodik qo'llanma, “ DACUM kasbiy ta'iimda”, N.S.Raximov, B.M, Farshi-Vjalali, Toshkent ,2008**
- 4. O.B.CHikurov -Pskov Metodik qo'llanma. “ Menga kim o'rgatadi ?” 2-qism. 2004**
- 5. A.X. Abdullaev, N.S.Raximov, M, O, Xadaev Katta yoshdagilarni o'qitish markaziga: qadam-baqadam T;” CHASHMA” -2013**